

บทที่ 5

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง สื่อมวลชนไทยกับกระบวนการสร้างสาธารณมติ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา คือ

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสาธารณมติในสื่อมวลชนไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของสื่อมวลชนไทยที่มีต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติ

การศึกษาครั้งนี้มีข้อสันนิษฐานว่า ในกระบวนการสร้างสาธารณมติ สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ 2 ประการ นั่นคือการรายงาน (report) ทั้งเหตุการณ์และบทบาทของฝ่ายปกครอง รวมทั้งการรวบรวมความคิดเห็น (polltaker) จากสาธารณชนที่มีในประเด็นนั้นๆเสนอต่อฝ่ายปกครอง อันเป็นกระบวนการสร้างสาธารณมติที่สมบูรณ์ แต่สื่อมวลชนไทยยังไม่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติดังกล่าวอย่างแท้จริง เนื่องจากในกระบวนการสร้างสาธารณมติ ยังคงเป็นการรวบรวมความคิดเห็นอย่างกว้างๆเท่านั้น ไม่มีการยกระดับและกลั่นกรองความคิดเห็นเหล่านั้นเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เป็นสาธารณมติเพื่อนำไปสู่การผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายจากฝ่ายปกครองอย่างแท้จริง ทั้งนี้จะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ เช่น ความเป็นเจ้าของกิจการสื่อ วัตถุประสงค์การดำเนินงาน บริบทด้านการเมืองการปกครอง เงื่อนไขด้านบุคลากรและงบประมาณ ที่เข้ามามีบทบาทต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติของสื่อมวลชนไทย

แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือเนื้อหาเหตุการณ์ต่างๆที่รายการโทรทัศน์ วิทยู คอลัมน์หนังสือพิมพ์นำเสนอ และเป็นรายการ หรือคอลัมน์ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นในพื้นที่ของแต่ละสื่อ

ในการศึกษาดังกล่าว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสาธารณมติ เป็นแนวทางในการศึกษา และอาศัยเทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-

depth interview) และการวิจัยเชิงปริมาณจากการวิเคราะห์เนื้อหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (content analysis) เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ที่จะศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง “สื่อมวลชนไทยกับกระบวนการสร้างสาธารณมติ” เป็นการศึกษาถึงบทบาทสำคัญของสื่อมวลชนไทยต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติ สื่อมวลชนมีบทบาทอย่างยิ่งในการเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่จะทำให้ความคิดเห็นของสาธารณชนทั่วไปสามารถก่อรูปเป็นสาธารณมติได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนมีบทบาทในการกระตุ้นกระบวนการก่อตัวของสาธารณมติให้เกิดขึ้นได้โดยเร็วขึ้นเอง จากการวิจัยได้พบกระบวนการในการสร้างสาธารณมติของสื่อมวลชนไทยมีทั้งหมด 4 ขั้นตอนได้แก่

1. ขั้นตอนเหตุการณ์ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนไทย
2. ขั้นตอนการรายงานของสื่อมวลชนไทย
3. ขั้นตอนการรวบรวมความคิดเห็นสาธารณชนของสื่อมวลชนไทย
4. ขั้นตอนการรวบรวมความคิดเห็นเสนอต่อฝ่ายปกครองของสื่อมวลชนไทย

1. กระบวนการสร้างสาธารณมติของสื่อมวลชนไทย

1.1 สื่อประเภทรายการโทรทัศน์กับกระบวนการสร้างสาธารณมติ

1.1.1 เหตุการณ์ (event) ที่นำเสนอผ่านสื่อประเภทรายการโทรทัศน์ มาจากการคัดเลือกโดยอาศัยปัจจัยหลายประการ ทั้งข่าวสารและเหตุการณ์ปัจจุบัน สถานภาพองค์กรผู้ผลิต และความเป็นเจ้าของสื่อ รวมถึงวัตถุประสงค์ในการผลิตรายการแต่ละรายการ แต่ทั้งนี้ การคัดเลือกเหตุการณ์ดังกล่าวยังต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อฝ่ายปกครอง จึงมีการหลีกเลี่ยงการนำเสนอเนื้อหาและทิศทางเหตุการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อฝ่ายปกครองโดยตรง และพบว่าสื่อประเภทรายการโทรทัศน์ปรากฏเนื้อหาเหตุการณ์ในการรายงานที่ต้องตอบสนองความต้องการต่อฝ่ายปกครอง หรือมีการแทรกแซงการรายงานเหตุการณ์ เช่น ในรายการ “มองรัฐสภา” และรายการ “กรองสถานการณ์” เป็นต้น

1.1.2 ขั้นตอนการรายงาน (report) ของสื่อประเภทรายการโทรทัศน์ พบว่ามีกระบวนการและรูปแบบที่ไม่กระตุ้นให้เกิดการแก้ไขปัญหากจากฝ่ายปกครอง และการแสดงความ

ความเห็นของสาธารณชนอย่างจริงจัง เนื่องจากสถานภาพขององค์กรผู้ผลิตอยู่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดของเจ้าของสื่อซึ่งเป็นของรัฐ รวมถึงรูปแบบรายการที่ขาดความเป็นเอกภาพ และต่อเนื่องของรายการ เนื่องจากมีผู้ดำเนินรายการหลายคน

1.1.3 ขั้นการแสดงความคิดเห็นของสาธารณชนในสื่อประเภทรายการโทรทัศน์ มีการคัดเลือกความคิดเห็นก่อนการนำเสนอหลายขั้นตอน จึงปรากฏความคิดเห็นที่ไม่กระทบกระเทือนฝ่ายปกครองอย่างชัดเจน

1.1.4 ขั้นการนำเสนอความคิดเห็นของสาธารณชนต่อฝ่ายปกครอง ไม่พบว่าสื่อประเภทรายการโทรทัศน์ มีการจัดส่งความคิดเห็นของสาธารณชนให้ฝ่ายปกครองอย่างเป็นทางการ มีเพียงบางรายการเท่านั้น เช่น รายการ "โปร่งใส 360 องศา" ที่จัดส่งความคิดเห็นของสาธารณชนให้กับฝ่ายปกครอง แต่เป็นเฉพาะเพียงฝ่ายปกครองที่เกี่ยวข้องกับรายการ ไม่ครอบคลุมทุกฝ่ายปกครองทั้งหมดที่ควรรับรู้ความคิดเห็นของสาธารณชน

1.2 สื่อประเภทรายการวิทยุกับกระบวนการสร้างสาธารณมติ

1.2.1 เหตุการณ์ (event) ที่นำเสนอผ่านสื่อประเภทรายการวิทยุ มาจากการคัดเลือกเหตุการณ์โดยอาศัย ปัจจัยหลายประการ ทั้งข่าวสารและสถานการณ์ปัจจุบัน วัตถุประสงค์องค์กรผู้ผลิต ทักษะส่วนตัวของผู้ดำเนินรายการ สถานภาพองค์กรผู้ผลิต และเหตุผลทางธุรกิจ ทั้งนี้การคัดเลือกเหตุการณ์ของสื่อประเภทรายการวิทยุส่วนใหญ่พบว่า มีการหลีกเลี่ยงประเด็นเหตุการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อฝ่ายปกครองโดยตรง โดยพบว่ามีกรคัดเลือกเนื้อหาเหตุการณ์และทิศทางของเหตุการณ์ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อฝ่ายปกครองอย่างชัดเจน

1.2.2 ขั้นการรายงานของสื่อประเภทรายการวิทยุ พบว่ามีกระบวนการและรูปแบบที่ไม่กระตุ้นเร้าให้เกิดการแสดงความคิดเห็นของสาธารณชน อย่างจริงจัง มีเพียงรายการ เช่น รายการ "ข้อเท็จจริงวันนี้" รายการ "ร้อยข่าวที่ร้อยหนึ่ง" เท่านั้นที่ผู้ดำเนินรายการมีบุคลิกในการกระตุ้นเร้าให้เกิดการแสดงความคิดเห็นจากสาธารณชน

1.2.3 ขั้นการแสดงความคิดเห็นของสาธารณชนในสื่อประเภทรายการวิทยุพบว่า มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นของสาธารณชนได้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากการคัดเลือกความคิดเห็นของสาธารณชนก่อนการนำเสนอของสื่อประเภทวิทยุไม่เข้มงวดนัก จึงปรากฏความคิดเห็นที่มีเนื้อหาและทิศทางที่กระทบกระเทือนต่อฝ่ายปกครอง

1.2.4 ขั้นการนำเสนอความคิดเห็นของสาธารณชนต่อฝ่ายปกครอง ไม่พบว่าสื่อประเภทรายการวิทยุมีการจัดส่งความคิดเห็นของสาธารณชนให้ฝ่ายปกครองอย่างเป็นทางการ ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น เชื่อว่ามีฝ่ายปกครองที่เฝ้าติดตามการแสดงความคิดเห็นของสาธารณชนอยู่แล้ว เป็นหน้าที่ของฝ่ายปกครองเองที่ต้องเฝ้าติดตามความคิดเห็นของสาธารณชน ความไม่เชื่อถือในสาธารณชนบางกลุ่มที่แสดงความคิดเห็น ข้อจำกัดด้านงบประมาณบุคลากร เป็นต้น

1.3 สื่อประเภทคอลัมน์หนังสือพิมพ์กับกระบวนการสร้างสาธารณมติ

1.3.1 ขั้นเหตุการณ์ (event) ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนประเภทคอลัมน์หนังสือพิมพ์ พบว่าเป็นไปตามแนวทางและวัตถุประสงค์ของคอลัมน์นั้น ๆ รวมทั้งการตัดสินใจของเจ้าของคอลัมน์แต่ละคนในการคัดเลือกเหตุการณ์รายงาน นอกจากนี้ยังพบว่าการคัดเลือกเหตุการณ์ในสื่อประเภทคอลัมน์หนังสือพิมพ์ยังสัมพันธ์กับฝ่ายปกครองอย่างชัดเจน เช่น การจัดเนื้อที่สำหรับการชี้แจงของฝ่ายปกครองต่อปัญหาโรงเรียนของผู้อ่าน แต่เป็นลักษณะที่สื่อเป็นผู้กำหนดการคัดเลือกเหตุการณ์เอง มิใช่การแทรกแซงจากฝ่ายปกครอง

1.3.2 ขั้นการรายงานของสื่อประเภทคอลัมน์หนังสือพิมพ์ พบว่า มีกระบวนการและรูปแบบที่กระตุ้นเร้าให้เกิดการแก้ไข้ปัญหา หรือการแสดงความคิดเห็นของสาธารณชนอย่างจริงจัง เนื่องจากสื่อประเภทหนังสือพิมพ์เป็นองค์กรอิสระจากฝ่ายปกครอง ซึ่งเจ้าของคอลัมน์สามารถแสดงความเห็น วิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างอิสระ

1.3.3 ขั้นการแสดงความคิดเห็นของสาธารณชนในสื่อประเภทคอลัมน์หนังสือพิมพ์ พบว่ามีการคัดเลือกก่อนการนำเสนอ เพื่อให้เนื้อหาเป็นไปตามวัตถุประสงค์และแนวทางของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับประกอบกับวิจรรย์ญาณของเจ้าของคอลัมน์แต่ละคน ที่เห็นว่าความคิดเห็นประเภทใดสมควรได้รับการตีพิมพ์หรือไม่ แม้มีการตกแต่งแก้ไข้ต้นฉบับตาม

กระบวนการประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ แต่เนื้อหาความคิดเห็นของสาธารณชนในสื่อประเภทคอลัมน์หนังสือพิมพ์ ไม่ได้ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขในเนื้อหาสาระสำคัญและความประสงค์ของสาธารณชนแต่อย่างใด จึงปรากฏความคิดเห็นที่กระทบกระเทือนฝ่ายปกครองได้อย่างชัดเจน

1.3.4 ขั้นการนำเสนอความคิดเห็นของสาธารณชนต่อฝ่ายปกครอง ไม่พบว่าสื่อประเภทคอลัมน์หนังสือพิมพ์ มีการจัดส่งความคิดเห็นของสาธารณชนให้ฝ่ายปกครองอย่างเป็นทางการ มีเพียงบางคอลัมน์เท่านั้น เช่น คอลัมน์ร้องทุกข์ ในสยามรัฐ ที่จัดส่งความคิดเห็นของสาธารณชนให้กับฝ่ายปกครอง แต่ยังคงเป็นเฉพาะเรื่องราวประเภทร้องทุกข์ ร้องเรียนเท่านั้น

2. อิทธิพลของสื่อมวลชนไทยที่มีต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติ

จากการศึกษาไม่พบว่ามีสื่อมวลชนไทยประเภทใดที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติอย่างสมบูรณ์ ดังนี้

2.1 อิทธิพลของสื่อประเภทรายการโทรทัศน์ต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติ

สื่อมวลชนประเภทรายการโทรทัศน์ ไม่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติที่ชัดเจน โดยในขั้นเหตุการณ์ที่นำเสนอผ่านสื่อประเภทรายการโทรทัศน์ถูกคัดเลือกเหตุการณ์ก่อนนำเสนออย่างเข้มงวด ขั้นการรายงานที่ไม่กระตุ้นเร้า ขั้นการรวบรวมความคิดเห็นของสาธารณชนที่มีขั้นตอนในการคัดเลือกอย่างเข้มงวดทำให้ได้รับความเห็นที่ไม่หลากหลาย รวมทั้งไม่ปรากฏการรวบรวมความคิดเห็นของสาธารณชนเสนอต่อฝ่ายปกครองอย่างชัดเจนและครอบคลุม จึงไม่ปรากฏว่ามีการตอบสนองจากฝ่ายปกครองในการแก้ไขปัญห่าผ่านกลับเข้ามายังสื่อประเภทรายการโทรทัศน์อย่างชัดเจน

2.2 อิทธิพลของสื่อประเภทรายการวิทยุต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติ

สื่อมวลชนประเภทรายการวิทยุ ไม่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติที่ชัดเจน โดยในขั้นเหตุการณ์ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนที่ถูกคัดเลือกเหตุการณ์ก่อนนำเสนอ ขั้นการรายงานที่ไม่กระตุ้นเร้า แม้ในขั้นการรวบรวมความคิดเห็นของสาธารณชนจะมีขั้นตอนใน

การคัดเลือกที่ไม่เข้มงวดทำให้ได้ความคิดเห็นที่หลากหลายและเป็นประโยชน์ แต่ไม่ปรากฏการรวบรวมความคิดเห็นของสาธารณชนเสนอต่อฝ่ายปกครองแต่อย่างใด จึงไม่ปรากฏว่ามี การตอบสนองจากฝ่ายปกครองในการแก้ไขปัญหาผ่านกลไกเข้ามายังสื่อประเภทรายการวิทยุ

2.3 อิทธิพลของสื่อประเภทคอลัมน์หนังสือพิมพ์ต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติ

สื่อมวลชนประเภทคอลัมน์หนังสือพิมพ์ มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างสาธารณมติที่ชัดเจนในระดับหนึ่ง แม้ในชั้นเหตุการณ์ที่นำเสนอผ่านคอลัมน์หนังสือพิมพ์จะมีการคัดเลือกเหตุการณ์ก่อนนำเสนอไม่เข้มงวด ขั้นตอนการรายงานที่กระตุ้นทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็น ขั้นตอนการรวบรวมความคิดเห็นของสาธารณชนที่มีขั้นตอนในการคัดเลือกไม่เข้มงวด แต่ไม่ปรากฏการรวบรวมความคิดเห็นของสาธารณชนเสนอต่อฝ่ายปกครองอย่างชัดเจน จึงปรากฏว่ามีการตอบสนองจากฝ่ายปกครองในการแก้ไขปัญหาเพียงบางปัญหาผ่านกลไกเข้ามายังสื่อประเภทคอลัมน์หนังสือพิมพ์

ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีข้อจำกัดในการรวบรวมข้อมูลประเภทการแสดงความคิดเห็นของสาธารณชน เนื่องจากผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ วิทยุ และเจ้าของคอลัมน์หนังสือพิมพ์ ไม่สนใจที่จะเก็บรวบรวมเนื้อหาทั้งหมดที่นำเสนอผ่านสื่อ และที่ไม่นำเสนอผ่านสื่อไว้ จึงทำให้การศึกษาทำได้เพียงความคิดเห็นที่นำเสนอผ่านสื่อแต่ละประเภทเท่านั้น ซึ่งทำให้การวิจัยครั้งนี้ยังไม่มีคุณสมบัติในการศึกษาแง่มุมของความคิดเห็นที่สามารถสะท้อนความต้องการที่สาธารณชนมีต่อฝ่ายปกครองได้อย่างครบถ้วนทุกด้าน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. การศึกษาเรื่องสื่อมวลชนไทยกับกระบวนการสร้างสาธารณมติครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงกระบวนการสร้างสาธารณมติที่เป็นทางการเท่านั้น ซึ่งสื่อมวลชนควรมีบทบาทใน

การส่งมอบความคิดเห็นของสาธารณชนให้กับฝ่ายปกครองที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาแก้ไขปัญหาหรือกำหนดนโยบายต่อไป ทั้งนี้การศึกษาพบว่าฝ่ายปกครองได้รับความเห็นของสาธารณชนอย่างไม่เป็นทางการเกิดขึ้น จึงควรมีการศึกษาต่อไปถึงรูปแบบและกระบวนการการรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายปกครองอย่างละเอียดต่อไปอีกซึ่งต่อไป

2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เน้นการศึกษากระบวนการสร้างสาธารณมติที่มีสื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นแกนกลางสำคัญ จึงไม่ได้เน้นการศึกษาตัวผู้รับสารเป็นแกนกลางโดยเฉพาะกลุ่มสาธารณชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสาธารณมติ จึงสมควรอย่างยิ่งที่ควรจะได้มีการศึกษากลุ่มสาธารณชนดังกล่าว โดยอาศัยภาคประชาชนเป็นแกนกลางต่อไป